

BİR SÜRGÜNÜN ANATOMİSİ: AHISKA TÜRKLERİNDEN “BEKİR MAMOYEV” İLE SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI

Davut Gürbüz*

Mehmet Kul**

Öz

Bugün Gürcistan sınır bölgesinde yaşayan Ahıska (Meskheti) Türkleri (*Türkiye sınırına 15 kilometre uzaklıktadır*), Sovyet Birliği döneminde 1944 yılında sürgün edildi. Onlar kendi elleriyle Kazakistan, Özbekistan ve Kırgızistan demiryolu hattını tamir ettiler ve onlar kapalı yük vagonları ile taşındılar. Sürgünde ve sonrasında Ahıskalı Türkler zorluklar yaşamışlardır. Bu yaşanmış zorlukların sadece yazılı kaynaklardan değil, aynı zamanda “sözlü tarih” olarak tanımlanan bireysel deneyimlerin mikro tarihinden de ortaya çıkarılması oldukça önemlidir. Bu makalede, Ahıskalı bir Türk olan, ailesiyle birlikte ülkesinden binlerce kilometre uzaklıktaki Kazakistan’a yedi yaşındayken sürgün edilen Bekir Mamoyev’in mikro tarihine odaklanılmıştır. Öznel algılar nesnel sonuçlar veya göstergeler içerdiği için, Bekir Mamoyev’in öznel hayatından o günün nesnel koşullarına ilişkin önemli bilgiler elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sovyetler Birliği, Ahıska Türkleri, Sürgün, Bekir Mamoyev, Sözlü Tarih

ANATOMY OF AN EXILE: AN ORAL HISTORY STUDY WITH MESKHETIAN TURKS “BEKİR MAMOYEV”

Abstract

Ahista (Meskheti) Turks, who are living in Georgia border area today (*It is located 15 kilometers from the Turkish border*), were exiled in 1944 during the Soviet Union. They fix with his own hands the roadbed of Kazakhstan, Uzbekistan and Kyrgyzstan and they were transported with in closed freight train wagons. They were living difficulties during and after the deportation. It is so important to uncover the difficulties experienced from not only the written sources, but also a micro history of the individual experiences, which is described as an “oral history”. This article focuses on one of the Ahista Turk’s Bekir Mamoyev’s micro history, who is exiled with his family to Kazakhstan, thousands of miles away from his own country, when he was 7 years old. Because of subjective perceptions contains objects results or indicators, important information on the objective conditions of the day were obtained Mamoyev the subjective life.

Key Words: The Soviet Union, The Ahıska Turks, Deportation, Bekir Mamoyev, Oral History

* Bilim Uzmanı, Van İl Emniyet Müdürlüğü, dgurbuz42@hotmail.com

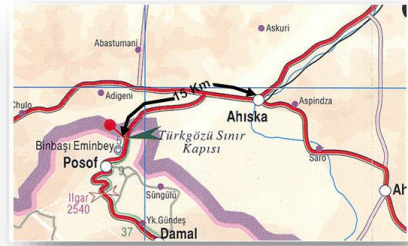
** Dr., Nevşehir İl Emniyet Müdürlüğü, mehmetkul97@gmail.com

Giriş

Ahıska, Gürcistan'ın güneybatısında, Türkiye'nin kuzeydoğusunda Ardahan ilimize sınır teşkil eden, Türkiye sınırına (Türkgozü sınır kapısına)15 km., Ardahan'a 60 km. mesafede bulunan dağlık bir bölgedir.

Ahıska bölgesi, bugünkü Türkiye – Ermenistan sınırının birleştiği yerin kuzeyinde, Acaristan Özerk Cumhuriyeti'nin (Batum) doğusunda ve Tiflis'in güneyinde, Gürcistan sınırı dahilindedir (Avşar, 2004; Saygılı, 2004; Şahin, 2014). Bu bölge, kuzeyde Borjoma, güneyde Çıldır düzlüğüne, doğuda Borçalı'ya, batıda Acar topraklarına dayanır. Ahıska, Adigön, Aspinza, Ahılkelek ve Bağdonoka gibi önemli yerleşim birimleri ile 220'den fazla köyün merkezi olan Ahıska'nın yüz ölçümü, 6260 km² büyüklüğündedir. Bu topraklar tarıma ve hayvancılığa çok elverişlidir (Agara, 2002:3). Posof Çayının iki yakasında yer alan şehir, karayolu ile Tiflis, Batum ve Türkiye'ye bağlıdır. Ayrıca Türk sınırının çok yakınına kadar uzanan bir demiryolu, Ahıska'yı Tiflis'e bağlar (Bayramov, 2006:3). Ahıska Türklerine “Mesket Türkleri” de denilmektedir, çünkü bu bölgede Mesket sıradağları bulunmaktadır (Bayraktar, 1999:8, Sürmeli, 2010:99).

Kaynak: www.bilinmeyenturktarihi.com/ahıska-turkleri.html

Ahıska, Dede Korkut Kitabı'nda Ak-Sıka/Ak-Kale; 481 yılında Akesga adıyla anılan Eski Oğuzlar beldesidir. Elde edilen bulgular, bölgenin, Milattan önce de önemli bir yerleşim bölgesi olduğunu göstermektedir (Kırzioğlu, 1970:203). Evliya Çelebi, 17. yüzyılda Ahıska'ya gittiğinde bölgede taş bir kale, kale içinde bin tane ev, eski cami, pek çok han, hamam ve medrese bulunduğunu tespit etmiştir. Ama bu eserlerden hiçbiri günümüze intikal etmemiştir (Avşar,2004:1; Bayramov, 2006:5).Bölgeye, 1068'de Selçuklular, 1268'de Moğollar hâkim olmuş, kısa süren Moğol hâkimiyetinden sonra, kendi halkından olan Derebeyleri yönetimi ele almışlardır. Yarı bağımsız olarak; İlhanlı, Karakoyunlu ve Akkoyunlu devletlerine bağlı kalan Ahıska Bölgesi, 1578 yılında Osmanlı Devleti'nin yönetimine geçerek eyalet merkezi hâline gelmiştir. Ahıska'da, 1595 yılında sayım yapılarak Osmanlı Kanunnamesi yürürlüğe konmuştur (Zeyrek, 2001; Şahin, 2014).

Ahıska'ya Ruslar sürekli saldırı düzenlemiş ancak bir türlü amacına ulaşamamıştır. Ancak 7 Temmuz 1828 tarihinde işgal edilen Kars, 15'inde Ruslara teslim olmuş ve bunun üzerine Ruslar doğrudan Ahıska'ya yönelmişlerdir. 5 Ağustos 1828 günü, yerli halkın koruduğu Ahılkelek Kalesi, toplarla düşürülerek kaybedilmiştir (Zeyrek, 2001). Şehir yağmalanmış, kütüphaneler Petersburg'daki imparatorluk kütüphanesine taşınmıştır. Bu kanlı savaşta Gürcüler de aktif olarak Rusların safında yer almıştır (Bayramova, 2006). 14 Eylül 1829

tarhinde Ruslarla imzalanana Edirne Antlaşması gereğince -savaş tazminatı yerine- Ahıska ve Ahılkelek Ruslara verilmiş; Kars ve Ardahan'dan itibaren diğere topraklar Osmanlılara bırakılmıştır. Böylece Ahıska'nın karanlık devri de başlamıştır (Yahya, 2003; Sürmeli, 2010; Şahin, 2014). Ahıska ve çevresinin Çarlık Rusya'sı elinde geçen doksan yıllık hayatı, zulümlerle doludur. Halkın bir kısmı Türkiye'ye göç etmiş, Erzurum, Ağrı, Muş, Çorum, Hatay ve Bursa yörelerinde yerleşmiştir (Bostan, 1988). Onların yerlerine ise Rus, Gürcü, Ermeni ve Yahudiler iskân edilmiştir. Orada kalanlar, Rus mezâlimi altında yaşamaya devam etmişlerdir (Zeyrek, 2001).

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Rusya'da Çarlık devri bitmiş, Komünist Sovyet dönemi başlamıştı. Temel düşünce, Rusya İmparatorluğu içerisinde yer alan Türklerin, imparatorluk dışına çıkarılması olmuş, ancak bu başarılammıştır. Bunun üzerine asimile ve çeşitli sindirme politikaları devreye girmiştir. Gürcü şovenistlerin devreye girmesi ile mezalim çift yönlü olarak devam etmiş, hem Ruslar hem de Gürcüler Ahıska Türklerine baskı ve sindirme politikası izlemiştir. Hatta kendisi de Gürcü olan Stalin, Ahıska Türklerinin önde gelen liderlerinden Ömer Faik Bey'e milliyetini değiştirmesini istemiş ve böylece kendi halkına örnek olabileceğini düşünmüştür. Yine bir başka sindirme yöntem olarak dil değişikliğinde olmuştur. 1935-36 öğrenim yılında okul dili Azerbaycan Türkçesine çevrilmiş, sonra Arap, Latin ve ardından da Kiril alfabeleriyle okutulmaya başlanmıştır. 1940'tan itibaren de okullara Gürcü dili ve alfabesi getirilmiştir (Bayramova, 2006). Bölgenin etnik ve kültürel asimilasyonunun nedeni, Ahıskalı Türklerin Gürcüleştirilmesi politikasının bir sonucudur (Aslan, 1995; Sürmeli, 2010; Şahin, 2014).

Aynı yıl Ahıska ve çevresine “sınır koruması” adı altında on binlerce asker yerleştirilmiştir, askere alınmayan Ahıska Türklerinden 40.000 civarında kişi, “Almanlarla savaşılacak bahanesiyle” silâh altına alınarak cepheye gönderilmiştir. Sovyetlerin, Türkiye üzerine yapmayı düşündüğü bir saldırıda, stratejik önemi olan bu bölgeyi Türk unsurundan temizleyerek 7.000 Gürcü hanenin iskan edilmesi amacı güdülmüştür (Yunusov, 2002; Avşar, 2004; Öztürk, 2004; Sürmeli, 2010). Geride kalanları da (kadınlar ve yaşlılar), Ahıska-Borcom demiryolu inşaatında çalıştırılmışlar, bu hat 1944 Ekiminde tamamlanmış ve sürgün de Kasım ayında başlamıştır. Ahıskalılar, bindirilecekleri hayvan vagonlarının demiryolunu kendi elleriyle yaptıklarından haberdar değillerdir (Zeyrek, 2001) ve tarihler 14 Kasım 1944'ü gösterdiğinde bilinmeyene doğru bir sürgün başlamıştır. 2. Dünya savaşı sonrasında askerden dönen Ahıskalı erkekler ailelerini, evlerini bulamamış ve onlar da başka yerlere sürgüne gönderilmişlerdir (Saygılı, 2004; Devrisheva, 2010). Ahıska Türklerinin sürgünleri 47 yıl boyunca gizlenmiş (Avşar, 2004:4) ve SSCB Yüksek Prezidyumu'nun 30 Mayıs 1968 tarihli kararnameinde bu sürgünden bahsedilmesiyle duyulmuştur. Ahıskalıların yurtlarına tekrar dönmek için çok çaba sarf etmişlerdir (Halidov, 2011) ve Gorbaçov döneminde (1989) tekrar Ahıskalıların durumu gündeme gelmiş, ancak Özbekistan'da Fergana olayları bahane edilerek Ahıskalılar bir kez daha sürgüne tabi tutulmuşlardır (Sargın, 2006:47).

Bu çalışmada; Ahıska Türklerinden, 1937 yılında Ahıska'da doğan ve Ruslar tarafından yedi yaşında ülkesinden sürgün edilen, sürgünü bir çocuk olarak yaşayan, Azerbaycan Emniyet Eski Genel Müdürlüğü görevini yapmış ve **Bekir Mamoyev'in** yaşadıkları, mücadelesi, zorlukları ve hayatındaki değişimin boyutu bir araştırma tekniği olan “sözlü tarih” yöntemiyle incelenmiştir. Böylece sürgüne tabi tutulan Ahıska Türklerinin, yaşadığı travma, bizzat sürgün

edilen Bekir Mamoyev'in öznel gerçekliğinden ortaya konulmaya ve bu yaşananların gelecek nesillere aktarılmasına çalışılmıştır.

Kaynak: <http://www.bulutali.com/2014/11/17/>

Sözlü Tarih Tekniği İle Mikro Tarihe Odaklanmak

Tarihsel bellek, sadece yazılı hafızada değil, aynı zamanda bireylerin kişisel biyografisinde istiflenmiş yaşanmışlıklardan da oluşmaktadır. Klasik tarih yaklaşımlarının makro bakış açıları yanında, tarihsel belleği oluşturan mikro tarihsel biyografilerin anlaşılması gerekliliğinin önemi her geçen gün daha da artmaktadır. Çünkü küreselleşme ideolojisi yerele ait tüm kültürel değerleri yok etmekte ve yerel sözlü aktarımı, egemen küresel tarihi söylem karşısında adeta toz buz olmaktadır. *Sözlü tarih* çalışmaları araştırmacılara yok olmaya mahkûm edilen bu yaşanmışlıkları gün yüzüne çıkarma imkânı sunmaktadır. Oluşturulmuş veya egemen tarihsel söylemden öte, sıradan insanların, yani tarihi olmayanların tarihi, yapılan söyleşilerle ortaya koyma çabası geçmişte yaşanmışlıkları anlamayı daha mümkün hale getirebilmektedir. Sözlü tarih araştırma tekniğinin “Nitel Araştırma Tipi” özelliği taşıması, nitel araştırmaların sahip olduğu tüm sınırlılıkları içermektedir. Yani görüşmelerden elde edilen bilgiler sadece görüşülen kişiyle sınırlıdır genellenemez. Ancak öznen hareketle, nesnel gerçekliğin anlaşılması adına önemli bir yöntem olduğu da inkar edilmemelidir (Kul ve Parin, 2014).

Sözlü tarih belli bir döneme ait kişisel tanıklık ve/veya yaşantıların belleğin derinliklerinden çıkarılıp değerlendirilmesi yoluyla toplumların tarihlerinin inşasına katkıda bulunmaktadır. Yazılı tarihle saptanamayacak nitelikteki bilgilere ulaşmayı sağlamaktadır (Danacı, 2001:133). Sözlü tarih özelden insan, genelde ise toplumun hafızasıyla ilgilidir. Yaşayan her bireyin hayatında, deneyimleri ve tanıklıkları vardır ve böylece geçmiş bugüne taşınmış olmaktadır. Kişiler canlı olarak yaşayan kişilerin tarihsel birikimlerini öğrenirler. Buradan hareketle o toplumun yapısı, değişimi ve gelecek için önemli ipuçları yakalanmaya çalışılır (Everett, 1992:5).

Disiplinler arası bir çalışma alanı ve araştırma tekniği olan sözlü tarih; tarih başta olmak üzere özellikle sosyoloji, antropoloji, etnoloji, folklor, psikoloji, sosyal psikoloji, coğrafya gibi beşeri bilimlerin tüm imkânlarından yararlanmaktadır (Metin, 2002:288). Klasik tarih yöntemleri daha çok üst sınıfların belirlediği tarihi saptamaktadır. Buna karşılık sözlü tarih daha çok alt sınıfların tarihini oluşturmada kullanılan bir tekniktir (TUSTAV, 2002). Gould (1995) sözlü tarihle ilgili amacını, “*Tarihin krallar, kraliçeler, antlaşmalar, görüşmeler, büyük savaşlar ve Sezar, Napolyon, Pontius Pilate, Kolomb gibi mühim zevattan oluştuğunu sanıyoruz, ama bu sadece yüzeysel tarihtir ve büyük ölçüde yanlıştır. Sözlü tarihle, tarihi aşağılara indirecek, yukarılara inşa edilen tarih yerine kısa gömleklilerin, yani halkın işleri, aşkları, üzüntüleri, yaşam deneyimleri hakkında söylediklerini, bu merasimsiz tarihi koyacağı*” (akt. Danacı, 2001:130-131) sözleriyle ifade etmiştir.

Sözlü tarih, yazılı tarihe katkıda bulunabilecek ve bu tarihi denetleyebilecek önemli bir kaynaktır. Özellikle yazılı kültürün gelişmediği toplumlarda bizzat tarih yazma işini üstlenmiştir. Öyküler, masallar, türküler, maniler ve ağıtlar gibi sözel kaynaklar bir derecede önemli tarihsel ve sosyolojik kaynaklardır (Dansuk, 2001:22). Diğer bir ifadeyle sözlü tarih, bir yandan yazılı kaynaklarda bulunamayan farklı bilgilere ulaşmanın bir yoluken, diğer yandan da yazılı kaynakların iktidarının ötesindeki bilgileri elde etme potansiyeli barındırmaktadır (Öztürkmen, 2001:115). Sözlü tarih ile biyografik yaşam öyküsü veya sözlü tarihle “röportaj” arasında da çok önemli farklılıklar vardır (Hall ve Hall, 1996). Burada esas olan, anlatıcıyı yönlendirmemek, anlatılacak hikayelerin seçimini ve kurgusunu kendisine bırakmak ve bilimsel bir metodolojinin rehberliğinde bu süreci yönetmektir (Öztürkmen, 2002:116-117). Sözlü kaynağın, belli bir yaşta insan olması sebebiyle, bu insanların ölümü ile bir dönemin zengin bilgi birikimi de yok olmaktadır. Bu da sözlü tarih çalışmalarına ayrı bir önem kazandırmaktadır (Metin, 2002:295).

Birey içinde bulunduğu, -sevinçlerini, tasalarını, heyecanlarını, umut ve neşesini paylaştığı- toplumun en iyi yansımasıdır. Kişilerin tüm yaşam boyu duyumsadıkları “sadece dost meclislerinde” anlatılanlarla kalmakta, bazen de “ölümüyle kıymeti” anlaşılmakta ve “keşke anlattıkları yazılsaydı” denilmektedir. Yapılan bu çalışmada, sosyolojinin son zamanlarda ilgi alanına giren sözlü tarih çalışması “Bekir Mamoyev” örneğinde ele alınmıştır.

Görüşmenin ayarlanması, -görüşülecek olan kişinin yurt dışına çıkacak olması sebebiyle- çok kısa sürede gerçekleştirilmiş, bu sebeple görüşmeci, görüşeceği kişi hakkında, önceden çok ayrıntılı bilgi toplama imkânı bulamamıştır. Çalışmada, görüşülen kişi tarafından kullanılan bazı kavramların, Türkiye’deki karşılığının tam olarak bulunmasında zaman zaman güçlük çekilmiş, bu da anlamayı güçleştirici bir etken olmuştur. Yine görüşülen kişinin günümüz Türkçesini tam olarak bilmemesi sebebiyle, rahat konuşabilmesi açısından, istediği dilde konuşabileceği kendisine söylenmiş, genelde Türkçe konuşulmasına rağmen, zaman zaman Rusça da konuşulmuş, bu ifadeler tercüman aracılığı ile Türkçe ’ye anında çevrilmiştir. Bu da yine görüşmenin daha fazla derinleştirilmesinde engelleyici bir faktör olmuştur. Görüşme boyunca Rusça, Azerice ve Türkçe bilen bir tercüman hazır bulundurulmuş ve Bekir Mamoyev’le 2,5 saat süren bir sözlü tarih görüşmesi gerçekleştirilmiştir.

Sözlü Tarih Tekniği İle Bekir Mamoyev'in Mikro Tarihine Bir Bakış

Yedi Yaşında Bir Sürgün Bekir Mamoyev

1944 Ekiminden önce, Ahıska bölgesine on binlerce Rus askeri yerleştirilmiş, o güne kadar askere alınmayan Ahıska'lı erkekler askere alınmış ve geri kalan halka ise “Komünist İmecesı” adı altında yollar, köprüler ve demiryolları tamir ettirilmişti. 14 Kasım 1944 günü gece yarısından sonra, sınıra yerleştirilen Rus askerleri Ahıskalı Türklerin evlerini bastılar ve dört saat içinde kamyonu doldurularak istasyona getirdiler. Ahıskalılar, kış günü, kapıları dışarıdan kilitlenen yük ve hayvan vagonlarına en az 10 aile bindirilerek amansız bir yolculuğa çıkarıldılar (Aydingün, 1999; Agara, 2002; Bayramova, 2006; Sürmeli, 2010; Devrisheva, 2010; Ağaoğlu, 2011, Şakirova, 2014; Şahin, 2014).

Aspinzarayonı ilçesinin Niyala köyünde doğan Bekir Mamoyev de henüz yedi yaşındayken sürgün yaşayan Ahıskalılardandır. Bekir Mamoyev, o günlerde yaşadıklarını şu ifadeleriyle paylaşmıştır:

“Siz biliyorsunuz ki, Ahıska Bölgesini 1828 de Ruslar aldı. Ondan önce Ahıska Paşalığı vardı. Ondan önce de beş rayon (ilçe) vardı. Bu beş rayonu, Ruslar işgal etti. 1828 yılında da anlaşma ile bu beş rayonu kendine aldı. İşte, ben 1937 yılında Gürcistan'ın, Aspinzarayonı ilçesinin, Niyala köyünde doğdum. O dönemde Sovyetler Birliği vardı. Babam, annem orada doğmuşlar ve 1944'e kadar orada yaşamışlar. 1944 yılının kasım ayında bizi sürgün ettiler. Bizi sürgün ettiklerinde ben yedi yaşındaydım. Benim babam başka bir köyde muhtarlık yapıyordu. Evde yoktu. Gece saat ikiydi. Bütün köyü kuşattılar ve kimse bir yere gidemez dediler. Bize iki saat zaman verdiler ve ‘siz buradan göç edeceksiniz’ dediler. Bunu yapanlar Rus askerleriydi. Hiçbir şeyimizi yanımıza almamıza müsaade etmediler. Bizim evimizde Gürcü bir kiracı oturuyordu. Kira vermiyordu ama orada yaşıyordu. Giderken annem evimizin anahtarını o kadına vererek dedi ki, ‘biz gelene kadar hayvanlarımıza bakarsın, bizde birkaç güne kadar döneriz’. Öylece her şeyimizi bıraktık. Bu sırada babam yanımızda yoktu. Rus askerleri onu da at ile getirdiler. Babam gelip eve girdiğinde annem ağlıyordu. Biz küçüktük, bir kardeşim vardı dört yaşında, bir de ablam vardı on yaşında, birde ben vardım. Toplam üç kardeşiz. Herkes ağlıyor ve gitmek istemiyordu. Bizi Amerika'dan gelen kamyonlara doldurdular. Kamyonlara bindirirken, ‘Sizi Alman tehlikesinden korumak için başka yerlere geçici olarak göç ettiriyoruz, en kısa zamanda topraklarınıza geri döneceksiniz’ diyorlardı. Bizi Borjom dediğimiz bir ilçeye kadar götürdüler. Beş altı aileyi bir kamyonu doldurarak götürüyorlardı. İşte böylece yıllar sürecektir sürgün yolculuğumuz başlamış oldu.”

Sürgün ve Ölüm

Bir Ahıskalı olan Nunuş Feyzullayeva'nın (akt. Bayromova, 2006: 39-41) anlatımları dikkate değerdir: “Kış şartlarında, hayvanların – yüklerin taşındığı vagonlara Ahıskalılar doldurulmuştu. Tuvaletsiz, susuz vagonlarda ölüm kol gezmekteydi. Tren durduğu her istasyonda, vagonlardan onlarca cenaze çıkıyor ve defnedilmeden bir yerlere bırakılıyordu. Beş-on hanenin eşyalarıyla beraber otuzu aşkın kişi bir vagona gidiyordu. Vagonun kapıları günde bir defa açıyorlardı. Adeta tekerlekler üzerinde birer mezardı vagonlar. İdrar kesesi patlayarak ölen kadınlar vardı. Çünkü tuvalet yoktu. Vagonun döşemesini delmek zorundaydılar. Bu ise firar etmek olarak cezalandırılacak bir suçtu. Annem yemiyordu, su içmiyordu ki, herkesin gözü önünde rezil olmasın. Kadınlar daire oluşturuyorlardı, bu etten duvar arkasında su döküyorlardı; erkekler de öyle...O vagonlarda nice facia ve tüyler ürpertici

vahşet yaşanmıştı. Normal şartlarda genç bir gelin lohusa olduğunda erkekler ve çocuklar lohusa yatağından uzak tutulur. Fakat vagona bunu nasıl yapacaksın? Çocuklar sırt üstü yere yatırılmış ki, doğumu görmesinler... Lohusanın çığlıkları duyulmasın diye erkekler yüksek sesle bağıyorlar; kahırlarından ağlıyorlardı... Sürgün vagonlarında, ‘İnsanla dolu trenler, Hazar Denizi’ne doğru sürülerek, hepimizi denize gömecek!’ şeklinde şayialar yayılıyor, zavallılar, dualar ediyor ve birbirleriyle helâlleşiyorlardı.” Benzer bir durumu Bekir Mamoyev de ifade etmiş ve çok küçük bir yaşta yaşamış olduğu bu sürgün, hayatında büyük bir travma oluşturmuştur.

“Borjom’a geldiğimizde, bizi hayvanların taşıdığı yük trenlerinin vagonlarına doldurdular. Kırk elli kişiyi bir vagona dolduruyorlardı. Mevsim kış olduğu için dışarı çok soğuktu. Vagonlarda ısıtma sistemi, tuvalet, su hiçbir şey yoktu. Doğru dürüst yemek vermiyorlardı. Yolculuk sırasında çok kişi öldü. O dönemde büyük adamların hepsi savaşta olduğu için, sürgün edilenler, çocuklar, kadınlar ve yaşlılardı. Yolculuk sırasında onyedibin kişi hayatını kaybetti. Rus askerleri istasyonlarda vagonları açarak, açlıktan, soğuktan ve hastalıktan ölenleri trenlerden dışarı atıyorlardı. Günde bir defa vagonların kapıları açılıyordu. Ölenleri, gömmeye müsaade etmiyorlardı. Gelip bizim elimizden cenazeleri alıyorlar ve tren giderken karların üzerine atıyorlar, öylece de kalıyordu. Kimse ölenlerin cenazesini vermek istemiyor, ağlayarak direniyordu. Hepimiz, korku içinde bir bilinmeze doğru yol alıyorduk. Yolculuk sırasında, erkeklerden utandıkları için, vagonlarda tuvalet ihtiyaçlarını gideremeyen kadınlardan, idrar keseleri patlayarak ölenler vardı. İşte böylece bir ay süren bir yolculuk sonrasında, biz Kazakistan’a sürgün olduk.”

Sürgünün Adresleri: Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan

Ahıska Türkleri sürülürken onlara; “Alman tehlikesinden korumak için, başka yerlere geçici olarak göç ettirildikleri” ve “en kısa zamanda topraklarına geri dönecekleri” söylenmişti (Agara, 2002; Bayramova, 2006) ve böylece yolculuğa / sürgüne çıkarmışlardı. Birbuçuk ay süren yolculuk sırasında açlıktan ve hastalıktan, 17 bini çocuk olmak üzere 30 binden fazla kişi hayatını kaybetmişti (Serverov, 1990:23) ve belki de “sözde Alman tehlikesi” daha az can alacaktı. Yolculuk sonunda, Özbekistan, Kazakistan ve Kırgızistan çöllerine yerleştirilen Ahıskalılar yerel halka “öcüymüş” gibi gösterildiği gibi (Bayramova, 2006; İbrahimoglu, 2009; Şakirova, 2014) aynı zamanda sıkı bir polis ve Rus istihbarat örgütü (KGB) kontrolü altında tutulmuştu ve uzun bir süre bu yerlerden dışarıya çıkmaları da yasaklanmıştı (Agara, 2002:27).

Bekir Mamoyev ve ailesi Kazakistan’a sürgün edilmişlerdir. Sürgün sırasında tüm akrabaları farklı farklı yerlere gönderildiğinden, birbirleriyle irtibatları tamamen kesilmiş ve tam oniki yıl devlet kontrolünde tutularak yerleştirildikleri köyün dışına daha çıkmalarına müsaade edilmemiştir.

“Bütün Ahıska Türkleri üç devlete sürgün edildiler. Kazakistan’a, Kırgızistan’a ve Özbekistan’a. Kazakistan’a 30 bin kişi, Özbekistan’a 40 bin, 20 binde Kırgızistan’a sürgün edildi. Ama bu rakamlar, Rus Devleti’nin söylediği rakamlardır. Aslında 110 bin kişi sürgüne gönderildi. Verilen rakam ise 90 bin kişi. Bizi Kazakistan’ın Almatı şehrinden 80 km ileride bulunan Çiligrayonu (Buconni), denilen bir kente yerleştirdiler. Bizim aile ve büyük amcamın ailesi bir yere düştük. Diğerlerinin her biri bir yere gönderildi. 1956 yılına kadar askeri kontrol vardı. Bizi hiçbir yere çıkarmadılar. Oniki yıl hiçbir yere çıkmadık. Akrabalarımızı

bile göremiyorduk, mektup yazamıyorduk ve hiçbir şekilde haber alamıyorduk. İşte 1956 yılında devlet kontrolü kalktıktan sonra herkes birbirini aramaya başladı ama baktılar ki herkes bir yerde ölmüş. Kalanlarla görüştük. Ölenlerin çoğunun çocuklarını bulduk ama bugüne kadar bulamadıklarımız, nerede olduğunu bilmediğimiz yüzlerce kişi var hala.”

Fısıltıyla Söylenen Bir Söz: “Benim Ardahan’da Bacım Var”

Yaşamış oldukları bu zulüm dolu yılların sebebini, Bekir Mamoyev, Osmanlı Devleti elinde bulunan “Boğazlara” Rusların göz dikmiş olması ve Osmanlı Devletine olan kinlerinden kaynaklandığını ifade etmiş ve Rusların, Türk olan biriyle mektuplaşanları bile şiddetli bir şekilde cezalandırdıklarını şu sözlerle anlatmıştır:

“1936 yılına kadar Azeri milleti yoktu. O tarihe kadar Türk olarak yazıyorlardı. 1936 yılında Stalin döneminde, Türk sözünü kaldırdılar ve dediler ki: “Türk olmamalı”. Türk’e düşman gibi bakıyordu Sovyetler. Osmanlı İmparatorluğu zamanında bizim ‘boğazlara’ göz dikmişlerdi. Bu yüzden düşman gibi görüyorlardı Türkleri. Bizi bu yüzden sürgün ettiler zaten. Bunun sebebi de, Osmanlı’ya olan kinleriydi. Eğer Türkiye’ye mektup yazdığımızı bilselerdi, on beş-yirmi yıl hapse koyuyorlardı. Rahmetlik babam sessizce, fısıltıyla derdi ki: ‘benim Ardahan’da bacım var’. Sovyetler döneminde bizim hiç bağlantımız olmadı onlarla. Babam, ta ölene kadar, bana kimse duymasın diye sessizce derdi ki: ‘bizim orada akrabalarımız var’. Sovyetler dağılmaya başladığında, biz de mektup yazmaya başladık. Yazdık, yazdık, çok yazdık. İşte bu mektupların sonunda cevap geldi. Böylece birbirimizi bulduk, tanıştık, dayımı aldım Almatı’ya götürdüm, gezdirdim. Biz gidip geldik. Böylece birbirimizi bulmuş olduk.”

Sürgünde Eğitim

Bekir Mamoyev, eğitimini artık yeni yaşam yerlerinde almaya başladığını, bu dönemde okuyan çok fazla kişi olmamasına rağmen, kendisinin zor şartlar altında eğitimine devam ettiğini, doktor olmayı çok istemesine rağmen, tıp fakültesine gidemediğini, babasının yönlendirmesiyle hukuk fakültesinde okuduğunu şu ifadelerle anlatmıştır;

“Bizim düştüğümüz köy Rus köyüydü. Orada, on yaşında birinci sınıfa başladım. Eğitimimiz Rus dilindeydi. O köyde dördüncü sınıfa kadar bir okul vardı. Dördüncü sınıftan yedinci sınıfa kadar okumak için başka bir köye gittim. On ikinci sınıfa kadar okumak için ise, şehre gitmek gerekiyordu, bende orada okudum. 1957’de onuncu sınıftan sonra beni askere götürdüler. Üç yıl askerde kaldım. Askerliği Beyaz Rusya’da, Babrus şehrinde yaptım. Askerde de bir yıl okudum ve orada çavuş rütbesine geldim. O dönemde on yıl okuyan çok azdı, beni o yüzden oraya aldılar. Sonra tekrar bir yıl komünist partisinin özel okullarına aldılar ve orada eğitim gördüm. Gündüz askerlik yapıyordum, gece o okula devam ediyordum. Boş vaktim yoktu. Okumayı çok seviyordum. Askerliği bitirdikten sonra tekrar evime döndüm. Evime döndüğümde, niyetim doktor olmaktı. Askerden, okula müracaat için, mektupla dokümanları gönderdim ve beni imtihana tabi tuttular ama okumam için başka bir şehre gitmem gerektiğini söylediler. Bunun üzerine babam dedi ki ‘oğlum, sen üç yıl askere gittin yanımızda yoktun, şimdi de gidersen biz ne yapalım’. Bunun üzerine bende gitmekten vazgeçtim ve çalışmaya başladım. Sonra hukuk fakültesine girdim. Orada okula sürekli gitmiyorduk. Çalışıyorduk yılda bir ay gidip sınavlara giriyorduk. Evde öğreniyorduk. İki yılda orada okudum. O dönemde, yani Devlet Başkanı Kuruşkov’un döneminde, ülkedeki ekilip biçilmeyen yerleri, ‘Komsomol’ denilen sınıfta bulunan insanları çalıştırarak yeşertip,

dünyaya örnek olmak için böyle bir çalışma yaptılar ve buralar yeşertildi. Ayrıca buralarda fabrikalarda kuruluyordu. Burada, bir de cezaevi vardı. Bende işte bu dönemde çalışmak üzere bu cezaevine gittim, orada bir bölümün başındaydım. Orada üç yıl kaldım. Bu arada Hukuk Fakültesini de bıraktım. Çünkü param yoktu bende bırakmak zorunda kaldım.”

Familyam Mamoyev

Bekir Mamoyev’in hayatında başka değişiklikler de olur. Kendilerine yeni bir soyadı verilir ve tüm aile fertleri bu yeni soy isimle çağırılmaya başlanır. Ablası evlenir, kardeşi at arabasında çalışır, babası postacılık yapar ve annesi tütün tarlalarında çalışmaya başlar.

“1945’e kadar soyadımız yoktu. Benim babam, Garipoğlu Hamza idi. Oraya sürgün olduktan sonra amcamın oğlu askerden geldi, pasaport almayı düşünüyor. Diyorlar ki: ‘familyan nedir?’ Diyor ki: ‘benim familyam yoktur’. ‘Olmaz’ diyorlar ve ‘senin dedenin babasının adı neydi?’ diye soruyorlar. O da diyor ki ‘Mamo’, böylece bizim soyadımıza ‘Mamoyev’ diyorlar. ‘Yev’, Rusçada o soydan gelenlere verilen bir ek. Böylece de bizim soyadımız “Mamoyev” olarak kalmış. Bu arada, ablam evlendi. Kardeşim küçüktü ama at arabasında çalışıyordu. Babam postacıydı. Annem de tütün tarlalarında çalışıyordu. Annem, tütün işinde, oraya sürgün olduğumuzdan beri mecburi çalışıyordu. Çalışmasının karşılığında hemen para vermiyorlardı. Sene sonunda ne kadar gelir elde edilirse ona göre para veriyorlardı. Ben gidip anneme yardım ediyordum. Tütünün ekilmesine, sulanmasına ve toplanmasına. Babam postada çalışıyordu, babama da yardım ediyordum. Köyde, köyün postasını dağıtıyordum. 1961 yılında evlendim.”

Azarbeycan Ahıska’ya Yakındır

Bu olayların gerçekleşmesi sırasında cezaevindeki görevine devam eden Bekir Mamoyev, o dönemde yeni açılan Polis Akademisi sınavını kazanarak, polislik hayatına ilk adımını atmıştır. Bu başlangıç, çok önemli görevlerle ve mesleğinin en üst rütbelerine kadar yükselmesiyle devam etmiştir. Görevi sırasında anne ve babasının isteği üzerine Azerbaycan’a sıkıntılı bir tayin süreciyle gelir ve burada da hayatında yine çok önemli değişiklikler olmuştur.

“Cezaevinde üç yıl çalıştım ve orada rütbe aldım. Sonra 1966 yılında, Almatı’da Polis Akademisi açtılar ve ‘kim istiyorsa gelip girsin’ dediler. Tekrar sınava girdim ve dört yıl da orada okudum. Bitirdikten sonra benden, akademide kalmamı istediler ama kalmadım. Almatı Emniyet Müdürlüğü’nde, siyasi şubede çalışmaya başladım. Bu şubenin görevi, bütün polislerin hükümete, devlete başkaldırmasını engellemek, devletçi bir tarafta olmalarını sağlamak için kontrol altında tutmaktı. Polislerin, başka bir fikre kapılmasını engellemeye çalışıyorduk. Bu bölümde bir yıl çalıştım. Sonra, orada her şey devlete ait olduğu için, devletin malını çalanları, rüşvet alanları yakalamak amacıyla görev yapan bölümde iki yıl çalıştım. Almatı’da sekiz ilçe vardı. Orada bir ilçenin ilçe emniyet müdür yardımcısı oldum. İki yıl da burada çalıştıktan sonra biraz önce söylediğimiz şubenin müdürü oldum. Bir gün eve geldim rahmetlik annem ve babam oturmuş evde ağlıyorlardı. Dedim ki; ‘baba niye ağlıyorsunuz?’, dedi ki; ‘oğlum biraz önce Bakü’den konser gösterdiler, yüreğimiz dayanmadı. Hasret kaldık o topraklara. Gel gidelim, hiç olmazsa dinimiz birdir, hem de ata topraklarımız Ahıska’ya yakındır. ‘Artık ağlamayın’ dedim ve onları Azerbaycan’a getirdim. Tayinimi Azerbaycan’a çıkarmaya çalıştım ama Sovyetler döneminde tayin çok zordu. Bende bir dilekçe yazıp verdim ama altı ay geçtikten sonra ‘yer yoktur’ diye cevap geldi. Kabul

etmediler. Tayini Moskova'nın yapması gerekiyordu. Ailem Azerbaycan'da kaldı ve ben geri döndüm. İzne geldiğimde, babam 'ne oldu?' diye sordu. Ben de 'izin vermediler' diyince, 'git işten çık ve gel çocuklarına sahip çık' dedi. Dedim ki, 'baba ben bu işe tam yirmi yılını verdim, nasıl bırakayım'. Sonra tayin yapmak için rüşvet istediler. Bende dedim ki bana öyle iş lazım değil. Orada her şey rüşvet, para idi. Aradan sekiz ay geçti ve Azerbaycan'da tanıştığım bir arkadaşım yanıma gelerek, hala Azerbaycan'a gitmek isteyip istemediğimi sordu. Bende 'istiyorum' deyince, 'yaz o zaman dilekçeni' dedi. Tekrar dilekçe yazdım ve üç gün sonra telgraf geldi. Konferans görüşmesinde general bana, 'Mamoyev, saat 11'de yanımda ol' dedi. Ben de diyorum ki, 'benim işim güzel, bir problemim yok, bu beni niye çağırıyor.' Saat 11'de gittim. Gülerken kalktı yerinden ve bana, 'Mamoyev, sen kaçmak mı istiyorsun buradan?' diye sordu. 'Ne oldu' diye sorduğumda, bana telgrafın geldiğini söyledi. 'Bakü'de reis muavini olmak istiyorsan gönderiyim, kaç lira rüşvet verdin?' diye sordu. Ben de, 'bende para ne gezer' dedim. 'Ben bilirim, orada askerliğimi yaptım, parasız orda seni en büyük ilçeye müdür yardımcısı yapmazlar' dedi. İşte böylece Azerbaycan'a geldim."

Mamoyev Sen Karabağ'ı İyi Bilirsin

1981 yılında Azerbaycan'a gelir ve burada önemli görevlerde bulunur. Sovyetler Birliğinin dağılma sürecine girdiği dönemde, 1989 yılında, Azerbaycan Emniyet Genel Müdürlüğü görevine yükselir. Ancak aynı yıl Karabağ sorununun çıkması sebebiyle, olağanüstü bir durum söz konusu olduğundan, bütün yetkiler kendisine verilerek Karabağ'a bir aylığına Emniyet Müdürü olarak gönderilir. Bir aylığına gönderilmesine rağmen iki yıldan fazla orada görev yapar. Sıkıntılı bir dönem geçiren Karabağ'da da çok önemli görevlerde bulunur.

"Ben Azerbaycan'a 1981 de geldim. Beş yıldan sonra, büyük bir ilçe vardı, orada emniyet müdürü oldum ve bana albaylık rütbesi verdiler ve İçişleri Bakanlığına gittim. Orada, Emniyet Genel Müdürü oldum. 1989'da bütün Azerbaycan'dan sorumluydum. Aynı yıl, İçişleri Bakanı değişti ve başka bakan geldi. O dönemde de, Karabağ sorunu çıktı. 1990 yılında beni Karabağ'a Emniyet Müdürü olarak gönderdiler. Olağanüstü bir hal olduğu için, Karabağ'ın her şeyinden sorumlu olarak oraya gönderildim. Ben giderken, bir aylık olarak gönderdiklerini söylediler. Ayda bir, başkasıyla değiştireceklerdi. Ama iki ay geçti değiştirmediler. Ben de bakanı arayarak dedim ki; 'izin verin, bir çocuklarımı gidip göreyim'. Bakan, benim yerime gelecek olan kişinin hasta olduğunu, gönderecek kimse olmadığını söyledi. Karabağ büyük yerdir. Nagorni Karabağ, bizim Azerbaycanlılar burada yaşıyordu. O dönemde Ruslar Ermenilere yardım ediyorlardı. Ben gidince, Karabağ'ı gezdim ve nerede Azeri var oraları öğrendim. Oranın tehlikeli bölgelerini tespit ettim ve 13 tane polis karakolu kurdum. O dönemde Sovyetler vardı. Bu yüzden silah da yoktu elimizde. İstedikimizde de vermiyorlardı. Herkesin kendinde bulunan tabancaları ve başka bulabildiğimiz silahları kullanıyorduk ama elimizde güçlü silah yoktu. Bu şekilde Karabağ'daki köylerimizi korumaya çalışıyorduk. Hiçbir Azeri oradan kaçmayı düşünmedi. Kimse kaçmadı ve direndi. Sonra, yeni yeni Sovyetlerin dağılması sürecinde, Elçibey devletin başına geldi. İki sene Karabağ'da çalıştıktan sonra bana bana bir ay izin verdiler. Ben de kız kardeşimin yanına, Almatı'ya gittim. On gün geçmişti ki bana telefon geldi. Dediler ki; 'gel görevine başla'. Bende dedim ki; 'benim daha yirmi iki günüm var.' Bana, 'Mamoyev sen Karabağ'ı iyi biliyorsun, senden başka orayı yapacak kimse yok gel görevine başla' dediler. Gittim. Orada otelde kalıyordum. Bu işlerle uğraşırken, beş gün sonra, gece ikide otele geldim. Tam yatacağım sırada bana, 'acele gel, Ermenilerle Ruslar çatışıyorlar' dediler. Gittim ve hemen

Moskova'ya ve Azerbaycan hükümetine haber verdim. Ertesi gün saat sekizde otele geldim ve birde baktım bir polis geldi elbiseleri yırtık bir şekilde, kaynatası ve kaynanası ölmüş, çocuklarının ikisinin yaralı, olduğunu söyledi. Ben onunla ilgilenirken, İçişleri bakanı aradı ve dedi ki: 'biraz sonra senin yanına gelip, seni Şuşa'ya götürmek isteyecekler. Sakın gitme, gidersen seni öldürecekler'. Şuşa, Karabağ'ın hapishanesinin bulunduğu yer. Burada, Ermenilerin esirlerini tutuyorlar. Bakanın telefonundan iki saat sonra bir Rus general geldi ve 'Mamoyev, gel bir hapishaneye gidip gelelim' dedi. Ben de 'benim işim var, ben gelemem' dedim. Israr etti, 'on dakikaya gidip geri geliriz, hadi gidelim' dedi. Ben razı olmadım ve çıkıp gitti. Bu arada beni niçin öldürmek istiyorlardı, onu da bilmiyorum, öğrenemedim de. Bu iş de öylece kaldı. Bence sebep Rusların, Ermenilere yaptığı bütün yardımları ben bildiğim için, zannediyorum beni öldürmek istediler."

Niyala'nın Bir Bardak Suyuna Hasret

Hayatının her dönemi mücadelelerle dolu olan Bekir Mamoyev'in hayatında hiç unutamadığı en önemli olay ise "Babasının Niyala'nın bir bardak suyuna duyduğu hasretidir".

"Vatan hasreti öyle bir şey ki, hiç kimse kendi onu görmese bilemez. Rahmetli babam gece gündüz düşünürdü ki, o Niyala'nın çeşmesinden bir bardak su olsa da içsem ölürken of demem. Dedim baba gel seni götüreyim. 1972 yılında bizim o yerlere Sovyetler zamanında sınıra yakın 10-20 km mesafeye izinsiz hiç kimse gidemezdi. Sekiz millet sürgün olmuştu. Hepsine geri dönme izni verdiler, bir tek Türklere vermediler. Onun için babam gece gündüz ağlardı. Sonra ben poliste çalışırken bana vize verdiler ve ben Niyala'ya gideceğim dedim. Bu sırada babamla dayımı da götürmek istiyordum dedim. Dediler ki yaz oraya. Bende yazdım. Uçağa binip Tiflis'e geldik. Tiflis'ten trenle babamla dayımı götürüyordum. Ahıska'ya geldiğimizde askerler trenin içinde evraklarımıza baktılar ve bizi yakalayıp şehrin merkezine getirdiler. Sonra bana sen gidebilirsin ama bunlar gidemez dediler. Babamda, dayımda ağladılar. 'İstersen yanımıza bir adam ver, beraber gidip bir bardak su içip geri gelelim' dedi babam ve dayım, ama askerler izin vermediler ve ağlayarak geri geldik. Bende, babamı bırakıp gidemedim. Vatanımı göremedim. Sonra babam çok hastaydı. Biz ecel yastığı deriz o halde. Allah'ın işine bak. Orada kaplıca çoktur. Hasta olanları tedavi için oraya yollarlar. Dayım oraya tedavi için gidiyordu. Oradan, on iki tane şişeye su dolduruyor ve uçakla Bakü'ye geliyor. Oradan da Tiflis'e uçacak. Bakü'den telefon ediyor ve 'dayım nasıl?' diye soruyor. Hasta olduğunu duyunca, Tiflis'e gitmeyip doğruca babamın yanına geliyor. Babam ecel yastığında, hiç kimseyi tanımıyor. Ben o suyu bir bardağa doldurdum ve bak baba, bu Niyala'nın suyu dedim. O suyu içti ve anında vefat etti."

1993 yılında Azerbaycan Emniyet Genel Müdürlüğünden emekli olan Bekir Mamoyev, bu tarihten sonra da mücadelesini bırakmaz ve uluslar arası toplantılara katılarak Ahıska Türkleri'nin yurtlarına dönmelerini sağlamanın gayreti içerisinde olmuştur.

Sonuç

Soğuk bir kış günü tarihler 1944 yılını gösterdiğinde, Ahıskalı Türkler yaşadıkları yerlerden "Alman tehlikesinden korumak" bahanesiyle binlerce kilometre uzaklara sürgün edilmişlerdir. Ahıska halkı, Türkiye sınırına 15 km. uzaklıkta bir mesafede yaşarken, Kazakistan, Özbekistan ve Kırgızistan'ın farklı yerlerine, kendi elleriyle tamir ettikleri demiryolu ve hayvan – yük taşımak için kullanılan vagonlarla çileli bir yolculuğa çıkmışlardır. Ahıska

Türklerinin 1944 ve sonrasında neler yaşadığı ile ilgili yazılı kaynak bulmak mümkündür. Dolayısıyla mikro tarihin izlerini sürerek o dönemde yaşananların gün yüzüne çıkarılması önemli hale gelmektedir. Bu bağlamda bir Ahıskalı Türk olan Bekir Mamoyev ile sözlü tarih tekniği ve metodolojisine uygun olarak görüşme gerçekleştirilmiştir.

Görüşmede Bekir Mamoyev'in anlattıklarından da, Ahıskalı Türklerin sürgün ve sonrasında yaşadıkları çileli hayata ait bilgiler elde edilmiştir. Henüz 7 yaşında bir çocukken kamyonlarla tren istasyonuna getirildiklerini, doğdu yer Niyala'dan ayrılırken annesinin “biz birkaç gün sonra döneriz” dediğini ama bir kez daha doğdukları yere gidemediklerini, babasının “Niyala'nın bir bardak suyuna hasret” bir şekilde vefat ettiğini, sürgün esnasında yaşanan insanlık dışı hadiseleri, Kazakistan'da akrabalarının farklı farklı bölgelere yerleştirildiklerini, her an başlarına bir şeyler gelecek duygusuyla korku içerisinde hayata tutunmaya çalıştıklarını, babasının fısıltıyla “benim Ardahan'da bacım var” söyleyişinin korkunun bir göstergesi olduğunu Bekir Mamoyev ile yapılan sözlü tarih çalışmasıyla tespit edilmiştir. Bekir Mamoyev'in; onlarca sıkıntıya / çileye rağmen eğitimine devam ettiği, Polis Akademisini bitirerek meslekte önemli noktalara geldiği, Almatı Emniyet Müdürlüğünde siyasi şubede çalıştığı ve burada devlet / rejim karşıtı olabilecek polisleri takip ettikleri, Azerbaycan'a tayin istediği, tayinin Moskova'dan yapılması için rüşvet istendiği, akabinde Azerbaycan'a geldiği ve o sıralarda Karabağ sorunu olduğundan Karabağ Emniyet Müdürü olarak görev yaptığı, kendisini Rusların öldürmek istediği ve sonrasında Azerbaycan Emniyet Genel Müdürlüğü rütbesine kadar yükseldiği öğrenilmiştir.

Kaynaklar

- Agara, İ. (2004), Ahıska Türkleri, İzmir: Karaca Yayınları
- Ağaoğlu, Z. (2011), Eski Sovyetler Birliği Cumhuriyetlerinden Türkiye'ye Göç Eden Ahıska Türklerinin Göç Koşulları ve Sorunları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Aslan, K. (1995), Ahıska Türkleri, Ankara: Ahıska Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği Yayınları
- Avşar, Z. (2004) Ahıska Türkleri ve Tarihi, Ankara: İstanbul Ahıskalılar Vakfı
- Aydınğün, A.(1999), “A Deported Nationality: The Ahıska Turks”, Journal Of International Affairs, C. III, sayı 4, Ankara.
- Bayraktar, R. (1999), Ahıska: 21.Yüzyılda İnsanlık Dramı, İstanbul: İhlas Matbaacılık
- Bayramov, F. (2006), Ahıska Türklerinin Anayurda Dönüş Mücadelesi Ve Fergana Olaylarının Türk Medyasına Yansıması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Bostan, İ. (1988), Ahıska, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul: TDV Yayınları, ss.526-527
- Danacı, E.(2001), Geçmişin İzleri, İstanbul: Türk Tarih Vakfı.
- Dansuk, E. (2001), “Sözlü Tarih Sosyolojisi: Nar (Nevşehir) Köyü Örneği”, Yayınlandığı Yer Belli Değil.

- Devrisheva, F. (2010), Kazakistan'da Ahıska Türklerinin Sosyal-Kültürel Yapılarındaki Değişmeler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Evveret, A.S. (1992), Oral History Techniques and Procedures, Washington D.C.
- Halidov, İ. (2011), Ahıska Türklerinin Uluslararası Örgütler Nezdindeki Temasları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Hall, D. ve Hall, I. (1996), Practical Social Research, London: McMillan.
- Kırzioğlu, M. F. (1970), Ahıska Bölgesi ve Türklük, Türk Kültürü, 8(87):203
- Kul, M. ve Parin, S. (2014), Eski Van'a Doğru Bir Yolculuk, Bir Sözlü Tarih Çalışması, İstanbul: Yeniüzyıl
- Metin, C. (2002), "Sözlü Tarih ve Türkiye'deki Gelişimi", Türk Kültürü. Sayı:469.
- Öztürkmen, A. (2001), "Sözlü Tarih: Yeni Bir Disiplinin Cazibesi", Toplum ve Bilim, Sayı: 9
- Sargın, H. (2006), Ahıska Türkleri ile İlgili Politikaların Stratejik Boyutu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü
- Saygılı, A. (2004), Ahıska Türklerinde Sosyal Yapı, Kırgızistan Bağış Köyü Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Serverov, Y. (1990), Ben Ahıskalı Bir Türküm, Moskova: Soyuz Yayınevi
- Sürmeli, M. (2010), Iğdır'ın Demografik Yapısında Göç Ve Ahıska Türkleri Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Şahin, M. F. (2014), Türk Dış Politikasında Ahıska Türkleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Şakirova, N. (2014), Azerbaycan Ahıska Türkleri'nin Din Eğitimi Ve Dini Hayatı Üzerine Bir İnceleme, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Tezcan, M.(1984), Sosyal ve Kültürel Değişme, Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları
- Yunusov, A. (2002), Ahıska (Mesket) Türkleri: İki Kere Sürgün Edilen Halk, Türkler Ansiklopedisi, çev.E.Keskin, Yeni Türkiye, 20:877-885
- Zeyrek, Y. (2001), "Ahıska Bölgesi Ve Ahıska Türkleri", Kozan Ofset, Ankara 2001.

Sözlü Kaynak

Bekir Mamoyev, doğum tarihi: 1937, doğum yeri: Gürcistan (Aspinzarayoni – Niyala), emekli Azarbaycan eski Emniyet Genel Müdürü

İnternet Kaynakları

TÜSTAV. (2002), "Sözlü Tarih Nedir?", <http://www.tustav.org/SozluTarih/sozlutarih.htm>, ulaşım tarihi: 01.04.2013

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 55 Mayıs - Haziran 2016

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

Yahya,H. (2004), Ahıska Türklerinin Vatan Hasreti http://www.fikiryazilari.net/dunya_siyaseti/dunya1.html, ulaşım tarihi: 08.09.2010

Öztürk,O.M.(2005), “Türkiye’nin Türk Politikası, Ahıska Türkleri ve ABD” <http://www.turkhaber.org/210.html>, ulaşım tarihi: 05.10.2010

İbrahimoğlu, M.(2009), “Ahıskalıların Büyük Sürgünü”, <http://www.ahıska.net/tarih/ahiskalilarin-buyuk-surgunu>, 05.10.2010.

www.bilinmeyenturktarihi.com/ahıska-turkleri.html/2014/11/15/

www.bulutali.com/2014/11/17/